

5

LAPSITYÖ

5. LAPSITYÖ

Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään.

Artikla 32

Joka viides lapsi tekee töitä

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsilla ei saa teettää liian raskasta eikä pitkäaikaista työtä. Kuitenkin maailmassa elää arviolta 150 miljoonaa 5–14-vuotiasta lasta, jotka joutuvat tekemään töitä. Täten joka viides maailman lapsista on joko koko- tai osa-aikaisesti töissä. Lapsityöläisistä yli 35 % elää Afrikassa, noin 50 % Aasiassa ja 7 % Latinalaisessa Amerikassa. Suhteellisesti lapsityöläisiä on kuitenkin eniten Afrikassa, missä lapsityö painottuu lähinnä perheiden harjoittamaan maanviljelyyn, kun taas Aasiassa lapset työskentelevät usein kodin ulkopuolisille työnantajille.

ILO (The International Labour Organization) määrittelee työntekijän minimi-ikäsi 15 vuotta, ellei maan laeissa määritellä korkeampaa suojaikää. Köyhimmille maille ILO sallii myös 14-vuotiaiden työntöön. ILO:n määritelmän mukaan 13–15-vuotiaat (köyhimmissä maissa 12–14-vuotiaat) saavat tehdä kevyttä työtä, joka ei haittaa heidän koulunkäyntiään tai muuta kehitystä ja on lyhytkestoista. Tällainen lasten tekemä työ tukee lapsen ja perheen hyvinvointia ja mahdollistaa rahallisesti esimerkiksi lapsen koulunkäynnin. Lapsilla ei kuitenkaan saa koskaan teettää erityisen vaarallisia tai raskaita töitä.

Haitallinen lapsityö häiritsee lapsen kehitystä

Useimmissa maissa lapsityövoiman käyttö on laitonta, mutta lapset työskentelevät siitä huolimatta. Työnantajat palkkaavat mielellään lapsia, koska heille voi maksaa alhaisempaa palkkaa kuin aikuisille. Lapset myös mukautuvat aikuisia helpommin huonoihin työehtoihin ja yksitoikkisiin työtehtäviin.

Lasten tekemä haitallinen työ jaetaan kahteen luokkaan: **lapsityövoimaan** ja **lapsityövoiman hyväksikäyttöön**. Lapsityövoima viittaa niihin työtä tekeviin lapsiin, joille työnteosta seuraa erilaisia negatiivisia vaikutuksia, kuten koulunkäynnin estymistä tai muuta sosiaalista tai fyysistä haittaa. Lapsityövoiman hyväksikäytöllä tarkoitetaan sitä, että lapsilla teetetään työtä, joka heikentää heidän terveyttään ja häiritsee normaalia kehitystä.

Lapsityövoiman hyväksikäytön tuntomerkkejä ovat muun muassa liian pitkät työajat, epäterveelliset tai vaaralliset työolosuhteet, riittämätön palkkaus, liian suuri vastuu nuorella iällä, koulunkäynnin estyminen sekä sosiaalisen, fyysisen tai henkisen kehityksen estyminen. Hyväksikäytön pahimmat muodot ovat lasten pakottaminen sotilaiksi, prostituutio ja pornoiteollisuus, velkaorjuus ja pakkotyö, ihmiskauppa, salakuljetus (esim. huumausaineiden) ja muu laiton toiminta. Lapsityövoiman hyväksikäytön vaikutukset ovat kauaskantoiset ja tuhoisat: työ yleensä estää lapsen koulunkäynnin osittain tai kokonaan ja altistaa hänet riistolle myös myöhemmin elämässä.

Lapsityön suurin syy on köyhyys. Köyhät perheet lähettävät lapsensa töihin taatakseen toimeentulonsa. Lasten osuus perheiden tuloista on kehitysmaissa ILO:n ja UNICEFin arvioiden mukaan 10–25 prosenttia. Lapsityövoiman käytön yleisyys vaihtelee maasta toiseen, ja siihen vaikuttavat myös perinteet, asenteet, tavat ja perheen vanhempien koulutustaso. Usein lapsille ei ole muuta vaihtoehtoa kuin työn tekeminen: työntekoa saatetaan pitää koulunkäyntiä tärkeämpänä vaihtoehtona, jos koulutusta ei ole toteutettu toivotusti tai sen ei uskota parantavan tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Lapsityön estämiseksi on tärkeää, että koulujärjestelmä toimii. Koulun on oltava ilmainen ja pakollinen paikka, jossa lapset viihtyvät ja saavat laadukasta opetusta. Myös perheiden ja yhteisöjen asenteiden on muututtava niin, että lasten koulunkäynti nähdään tärkeämpänä kuin työnteko. Nykypäivänä erityisesti tyttöjen kohdalla työ nähdään valitettavan usein hyödyllisempänä kuin koulunkäynti. Jokaisessa maassa pitäisi lisäksi olla lapsityön kieltävä lainsäädäntö, jota valvotaan.

OPPITUNTI LAPSITYÖSTÄ

2x
45 min.

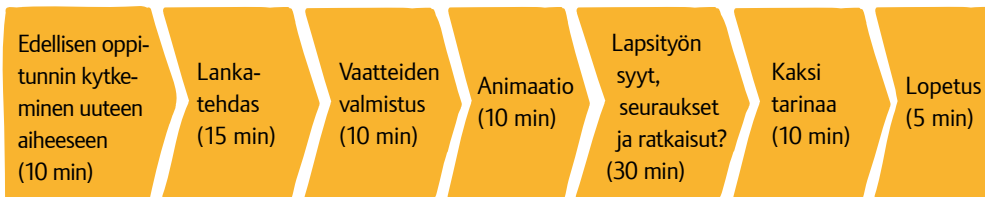
TAVOITTEET

Tavoitteena on saada tietoa aikuisen velvollisuudesta suojata lapsia lapsityöltä, joka vaarantaa tai haittaa lapsen koulutusta tai on vahingollista hänen terveydelleen tai kehitykselleen. Oppitunnin aikana harjoitellaan erottamaan lapsille sopiva ja sopimaton työ toisistaan sekä mietitään lapsityön syy- ja seuraussuhteita. Lisäksi pohditaan työnteon vaikutuksia lasten elämään ja mietitään, kuinka lapsityöltä voitaisiin välttyä.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Oppitunti alkaa lankatehdassimulaatiolla, jonka avulla virittäydytään lapsityöteemaan. Tämän jälkeen oppilaat tutkivat omia vaatteitaan ja niiden valmistusmaita, ja pohtivat yhdessä vaate-tehtaiden työskentelyoloja. Lasten tekemän animaation avulla selvennetään käsitteitä haitallinen lapsityö ja lapsen tekemä työ sekä mietitään lapselle soveltuvia töitä. Lapsityöhön liittyviä käsitteitä ja syy–seuraussuhteita prosessoidaan miellekartan avulla. Lopuksi luetaan kahden lapsen tarinat ja mietitään, mitä vaikutuksia työllä on lapsen elämän ja tulevaisuuden kannalta, erityisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta.

OPPITUNNIN RAKENNE

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

10 min.

Tavoitteet: Keskustella vedenkulutuksesta ja likaisen veden haitoista, sekä käyttömahdollisuuksista. Oivaltaa miten puhtaan veden saatavuus voi suojata lasta lapsityövoimaksi joutumiselta.

Menetelmä: Opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Vihko.

Keskustelkaa tunnin alussa oppilaiden vedenkulutukseen liittyvistä tottumuksista ja valinnoista sekä vertailkaa oppilaiden löytämiä tietoja likaisen veden välityksellä tarttuvista taudeista.

Puhdas vesi on jakautunut epätasaisesti maailmassa. Puhtaan veden puute ja huono sanitaatio vaikuttavat erityisesti tyttöjen asemaan. Koulunkäynti on vaarassa keskeytyä, sillä usein vedenhaku on tyttöjen tehtävä. Pitkät vedenhakumatkat vievät päivästä niin paljon aikaa, ettei koulunkäynti ole mahdollista. Tytöt voivat jättää koulun kesken myös siksi, ettei koulussa ole erillistä tyttöjen vessaa. Toimettomat lapset altistuvat helpommin myös muulle työnteolle.

Tavoitteet: Lapsityöteemaan virittäytyminen.

Menetelmä: Mielikuva, simulaatio.

Tarvikkeet: Langanpätkiä.

Laita luokan lattialle kasa lyhyitä langanpätkiä. Lapset asettuvat lattialle ja solmivat lyhyitä langanpätkiä yhteen muodostaen niistä pitkää lankanauhaa noin 5–10 minuutin ajan. Miettikää tämän jälkeen yhdessä, miltä työnteko tuntui ja miten lapsilta itseltään sujuisi esimerkiksi kahdeksan tunnin työpäivä. Hetki havainnollistaa hyvin, millaiset voivat olla lapsityöntekijän työskentelyolosuhteet.

Pohtikaa yhdessä, miksi lapset tekevät maailmalla töitä ja miten työnteko vaikuttaa lasten elämään.

VAAATTEIDEN VALMISTUS

10 min.

Tavoitteet: Maailmankartan käytön tehostuminen, maiden ja maanosien tunnistaminen sekä sen oivaltaminen, miksi tuotteiden valmistamisessa pyritään tehokkaaseen tuotantoon halvalla.

Menetelmä: Omien vaatteiden tutkiminen, keskustelu.

Tarvikkeet: Maailmankartta, vaate jota tarkastella.

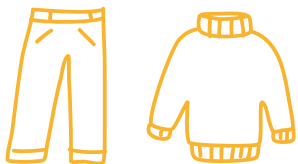

Heijasta oppimisympäristöstä maailmankartta videotykillä luokan seinälle. Pyydä oppilaita tarkistamaan jostakin omasta vaatekappaleestaan, missä maassa se on valmistettu, ja kertomaan luokalle vaatteen valmistusmaa. Merkitse valmistusmaat kartalle tai kirjoita valmistusmaiden nimet taululle.

Pohtikaa yhdessä, painottuuko vaatteiden valmistus johonkin tiettyyn maanosaan. Vaatteita on yleensä halvempaa valmistaa maissa, joissa on matalampi elintaso kuin esimerkiksi Suomessa.

★ Tehtaiden sijaan suurin osa lapsityöläisistä työskentelee pelloilla tai tekee kotitöitä (kuten vedenkanto). Tehdastyöläisyys on kokonaisuudessaan lasten keskuudessa melko vähäistä, ja suurin osa lasten tekemästä työstä tehdään Saharan eteläpuolisessa Afrikassa.

ARTIKLA 32 -ANIMAATIO

10 min.

Tavoitteet: Hahmottaa käsitteitä haitallinen lapsityö ja lapsen tekemä työ sekä pohtia, minkälainen työ on lapsille sallittua.

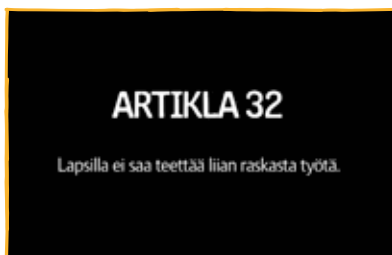
Menetelmä: Videoanimaatio, keskustelu.

Tarvikkeet: Video: Artikla 32.

Katsokaa animaatio luokan kanssa. Jaa tämän jälkeen luokka pareihin tai ryhmiin ja pyydä oppilaita keskustelemaan siitä, mitä eroa on haitallisella lapsityöllä ja lasten tekemällä työllä, joka ei vahingoita lasta. Missä menee haitallisen ja ei-haitallisen lapsityön raja?

Keskustelkaa yhdessä, mikä erottaa haitallisen ja ei-haitallisen lapsityön toisistaan. Eroja voi pohtia esimerkiksi oman elämän kautta: onko lapsen sopivaa auttaa kotona keittiötöissä, auttaa vanhempia mökillä metsätöissä, auttaa vanhempia hoitamaan heidän työnsä (toimistossa, kaupassa jne.)?

LAPSITYÖN SYYT, SEURAUKSET JA RATKAISUT?

30 min.

Tavoitteet: Hahmottaa lapsityön syitä ja seurauksia sekä etsiä ratkaisuja lapsityöongelmaan ja oppia hahmottamaan omaa ajattelua miellekartan avulla.

Menetelmä: Miellekartta.

Tarvikkeet: Vihko, valmis taulukko karttaan sijoitettavista sanoista.

Pyydä oppilaita piirtämään vihkoonsa miellekartta lapsityöstä. Aloittakaa miellekartan piirtäminen yhdessä: kehota oppilaita kirjoittamaan sivun keskelle sana ”lapsityö”. Tämän jälkeen miellekarttaan lisätään vielä kolme sanaa: ”syyt”, ”seuraukset” ja ”ratkaisut”.

Kun tehtävän yhteinen osuus on valmis, heijasta luokan seinälle oppimisympäristöstä taulukko, jossa on lueteltu sekaisin lapsityön syitä, seurauksia ja ratkaisuja kuvaavia sanoja. Anna oppilaiden tehtäväksi täydentää miellekarttaansa taulukon sanoilla. Oppilaiden tulee siis miettiä, mihin kohtaan miellekarttaa kukin taulukon asia kuuluu. Käykää lopuksi syntyneet miellekartat läpi aloittaen syistä ja päätyen ratkaisuihin.

Lapsityö on hyvin monimutkainen ongelma. Lapsityön totaalinen kieltö edistää harvoin lasten asemaa, sillä se ajaa lapset pimeisiin töihin (entistä huonompiin työolosuhteisiin). Lapsityöläisiä tulisi auttaa tarjoamalla joustavia koulutusmahdollisuuksia (aamupäiväkoulu, iltapäiväkoulu) sekä tietoa lasten oikeuksista.

KAKSI TARINAA

10 min.

Tavoitteet: Pohtia työn vaikutuksia lapsen elämään, kerrata lapsityön syitä ja seurauksia sekä miettiä lapsen oikeuksien toteutumista työtä tekevien lasten kohdalla.

Menetelmä: Tarina.

Tarvikkeet: Tarinat työssäkävivistä lapsista.

Lue luokassa ääneen oppimisympäristöstä löytyvät kaksi tarinaa työssäkävivistä lapsista.

Pohtikaa tämän jälkeen luokan kanssa vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä tarinan lasten elämään kuuluu?
- Miten he ovat mahdollisesti päätyneet lapsityöläisiksi?
- Miten työnteko vaikuttaa lasten elämään?

Pohtikaa oppilaiden kanssa yhdessä tarinan lasten tilanteiden yhteneväisyyksiä. Miettikää, toteutuvatko lapsen oikeudet heidän kohdallaan. Kiinnitä erityistä huomiota seuraaviin asioihin: turvallinen elinympäristö, terveys, koulutus, oikeus vapaa-aikaan ja suojelu.

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

10 min.

Tavoitteet: Tutustua Reilun kaupan toimintaan ja saada ajatus siitä, että omilla kulutusvalinnoilla voi vaikuttaa suoraan lapsityövoiman hyväksikäyttöön.

Menetelmä: Tiedonhaku ja prosessointi, oma tuotos.

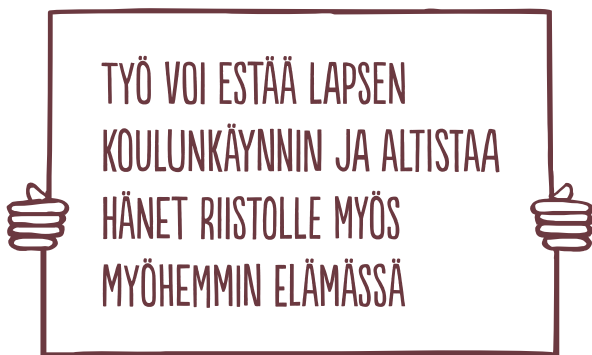
Tarvikkeet: Reilun kaupan logo, teksti Reilu kauppa ja lapsen oikeuksien sopimus, tietokone, vihko.

Näytä oppilaille valmiiksi oppimisympäristöstä esiin ottamasi Reilun kaupan logo. Kysy heiltä, ketkä tunnistavat logon ja mitä se tarkoittaa. Keskustelkaa hetki reilusta kaupasta ja oppilaiden kokemuksista Reilun kaupan tuotteista. Jaa oppilaille oppimisympäristöstä valmiiksi tulostamasi teksti ja ohjeista heitä pohtimaan tekstin avulla miten Reilu kauppa suhtautuu lapsityöhön ja minkä takia?

Jaa oppilaille lisäksi oppimisympäristöstäsi valmiiksi tulostamasi kuva, jonka oppilaat liimaa-
vat vihkoihinsa keskelle sivua. Pyydä oppilaita piirtämään kuvan ympärille asiat, jotka eivät mahdu kuvaan.

TYÖ VOI ESTÄÄ LAPSEN
KOULUNKÄYNNIN JA ALTISTAA
HÄNET RIISTOLLE MYÖS
MYÖHEMMIN ELÄMÄSSÄ